

Media

Bez cenzury, ale komerčně

Veronika Pehe

„Po pěti letech ubylo optimismu,“ psala na své titulní stránce 2. ledna 1998 *Mladá fronta Dnes*. V bilančním článku se čtenáři mohli dočíst, že „pět let po vzniku samostatné České republiky je jasné, že tato země není privilegovaným premiantem, na něhož všichni hledí se zbožnou úctou. Optimismus prvních dvou roků je v nenávratnu, většinu posledních dvanácti měsíců opanovala vleklá krize“. List tak odkazoval k probíhající ekonomické recesi a skandálům spojených s financováním Občanské demokratické strany pod vedením Václava Klause, jehož vláda se na podzim roku 1997 rozpadla. Vyjadřoval tak určitou deziluzi z transformačního vývoje, kterému do té doby, stejně jako mnohá jiná média, sám nepokrytě tleskal. Právě média totiž sloužila jako jeden z hlavních legitimizačních prostředků nového liberálně-demokratického zřízení.

Na začátku 90. let stála česká, v té době ještě československá, mediální sféra před nelehkým úkolem. Dosud státem kontrolovaná média měla být transformována tak, aby mohla plnit stejnou roli jako v demokratických společnostech. Této roli se často přezdívá „hlídací pes demokracie“ — média tedy vystavují kroky politiků a příslušníků hospodářských i kulturních elit kontrole. K dosažení podobné změny bylo ovšem nejprve potřeba odstranit státní monopol na vysílací i tištěná média a umožnit médiím stát se soukromými aktéry na mediálním trhu. Cíl mělo zajistit jejich oddělení od vlivu různých politických skupin. Praxe ale byla o něco složitější, a ne vždy se ideálů podařilo dosáhnout.

Na první pohled by se mohlo zdát, že média byla oblastí, kde došlo s rokem 1989 k ostrému předělu. Jak ale podotýká novinář a mediální vědec David Klimeš, mediálnímu vývoji devadesátých let nelze porozumět bez pochopení toho, jak zde média fungovala za pozdního socialismu. Ve své knize *Doporučeno nezveřejňovat*, věnované cenzuře a propagandě v médiích 80. let, ukazuje, jak postupně s přicházejícím uvolňováním poměrů (známým jako přestavba) mohli novináři psát čím dál tím kritičtěji o dílčích tématech — za předpokladu, že nikdy svou kritiku nemířili na samou podstatu socialistického zřízení. V devadesátých letech novináři postupovali v zásadě podobně, a jak mi Klimeš později řekl v rozhovoru, byla „snaha o konsenzualitu také znakem 90. let“.